

The Impact of Exchange Rate Volatility on Economic Growth and Inflation in SAARC Member Countries: A Study of 2002-2020

Najibullah Arshad*, Shams Al Rahman Samadi ** Mohammad Ehsan Erfani ***

* Faculty Member, Faculty of Economics, Kateb University, Kabul, Afghanistan
(Corresponding Author)

Email: najibullah.arshad@kateb.edu.af

** Master's Student in Development Economics, Kateb University, Kabul, Afghanistan

Email: shams.samadi773@gmail.com

*** Faculty Member, Faculty of Economics, Kateb University, Kabul, Afghanistan
Ehsanerfani1985@gmail.com

Abstract

The exchange rate and its impacts are one of the challenges and important topics in macroeconomics that developed and developing countries strive to control economic shocks such as inflation while maintaining exchange rate stability and creating a conducive environment for sustainable economic growth. Exchange rate fluctuations can have extensive effects on economic growth and inflation rates, posing significant challenges for economic policymakers, business managers, and consumers. Therefore, this research examines the impact of exchange rate fluctuations on economic growth and inflation rates in the SAARC member countries during the years 2020-2002. The data is extracted from the World Bank and Heritage Foundation websites, and the research models are estimated using the Generalized Least Squares (GLS) method. The findings indicate that the impact of exchange rate fluctuations on economic growth in SAARC member countries was not statistically significant. However, it has a positive and significant impact on the inflation of this group of countries. Therefore, it is recommended for SAARC member countries to control exchange rate fluctuations to manage inflation .

Keywords: Exchange Rate Fluctuations, Economic Growth, Inflation, SAARC, Panel Data

تأثیر نوسانات نرخ ارز بر رشد اقتصادی و نرخ تورم در کشورهای عضو

سازمان سارک طی سال‌های ۲۰۲۰ - ۲۰۲۰

نجیب الله ارشد*، شمس الرحمن صمدی**، محمد احسان عرفانی***
* کادر علمی دانشکده اقتصاد، دانشگاه کاتب، کابل، افغانستان (نویسنده مسئول)
najibullah.arshad@kateb.edu.af
** محصل ماستری اقتصاد توسعه، دانشگاه کاتب، کابل، افغانستان
shams.samadi773@gmail.com
*** کادر علمی دانشکده اقتصاد، دانشگاه کاتب، کابل، افغانستان
Ehsanerfani1985@gmail.com

چکیده

نرخ ارز و تأثیرات آن یکی از چالش‌ها و مباحث مهم در بخش اقتصاد کلان است که کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه تلاش دارند تا با حفظ ثبات نرخ ارز شوک‌های اقتصادی مانند تورم را کنترل نموده و زمینه رشد پایدار اقتصادی را فراهم نمایند. نوسانات نرخ ارز می‌تواند تأثیرات گسترده‌ای بر رشد اقتصادی و نرخ تورم داشته باشد و برای سیاست‌گذاران اقتصادی، مدیران کسب و کار و مصرف‌کنندگان چالش‌های زیادی ایجاد کند. در این مقاله به بررسی تأثیر نوسانات نرخ ارز بر رشد اقتصادی و نرخ تورم در کشورهای عضو سارک طی سال‌های ۲۰۲۰-۲۰۲۰ پرداخته شده است. داده‌ها از سایت بانک جهانی و بنیاد هریتیج استخراج گردیده و مدل‌های تحقیق با استفاده از روش حداقل مربعات تعمیم یافته (GLS) برآورد شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که تأثیر نوسانات نرخ ارز بر رشد اقتصادی در کشورهای عضو سازمان سارک از نظر آماری معنی‌دار نبوده اما بر تورم این گروه از کشورها تأثیر مثبت و معنی‌دار دارد. لذا برای کشورهای عضو سارک پیشنهاد می‌شود که جهت مدیریت تورم نوسانات نرخ ارز را کنترل نمایند.

واژه‌گان کلیدی: نوسان نرخ ارز، رشد اقتصادی، تورم، سازمان سارک، دیتای پنل.

مقدمه

نوسانات نرخ ارز به ریسک ناشی از تغییرات غیر منتظره نرخ ارز تعبیر می شود که عملکرد اقتصاد کلان را تحت تأثیر قرار میدهد (سیکاروار^۱، ۲۰۱۸). در حقیقت نوسانات این متغیر ناشی از شوک های مختلف اقتصادی است که بر نرخ ارز اسمی و سطح قیمت های داخلی اثر می گذارد و به این ترتیب نرخ واقعی ارز را دچار بی ثباتی می کند (اوده و همکاران^۲، ۲۰۱۹). این نوسانات به صورت مستقیم باعث ایجاد نااطمینانی و افزایش هزینه ها خواهند شد و به صورت غیر مستقیم بر تخصیص منابع و سیاست های دولت تأثیرگذار خواهد بود (جاکوب و همکاران^۳، ۲۰۱۹). سطح نامناسب نرخ ارز، هزینه های عملکرد اقتصادی کشورها را افزایش می دهد و باعث کاهش فعالیت های سکتور خصوصی و در نتیجه سبب رکود تولیدی در سطح اقتصاد کلان می گردد. بهبود نرخ ارز می تواند تأثیرات گسترده ای بر رشد اقتصادی و کاهش تورم داشته باشد. زیرا نرخ ارز تأثیر مستقیم بر واردات و صادرات کشورها دارد. اگر نرخ ارز بهبود یابد، واردات کالاها ارزان تر می شود و صادرات کالاها سودآورتر خواهد بود. این موضوع میتواند باعث رشد صادرات و کاهش وابستگی وارداتی گردد. همچنین، بهبود نرخ ارز میتواند تأثیر مستقیم بر کاهش تورم داشته باشد. زیرا افزایش قیمت ارز میتواند باعث افزایش قیمت کالاها شود، اما در صورت بهبود نرخ ارز قیمت کالاها نیز کاهش پیدا خواهد کرد که میتواند به کاهش تورم کمک کند. بهبود نرخ ارز و روابط آن بر رشد اقتصادی کشورها پس از جنگ جهانی مطرح شده است که پس از فروپاشی نظام ارزی (برتون وودز)، در سال ۱۹۷۳، نظام مالی بین المللی به صورت گسترده ای سیستم نرخ ارز انعطاف پذیر را انتخاب کرد. مطالعات و بررسی های داخلی و بین المللی نشان میدهند که در مجموع شاخص نرخ ارز کشورهای عضو سازمان سارک در وضعیت نا مطلوبی قرار دارند و تأسیس اداره واحد جهت ثبات ارزی در این کشورها با چالش ها و موانع متعدد مواجه است. نرخ ارز یکی از عوامل مهمی است که تأثیر زیادی بر رشد اقتصادی و تورم کشورهای عضو سازمان همکاری منطقه آسیای جنوبی (سارک) دارد. افزایش نرخ ارز معمولاً منجر به افزایش قیمت کالاها و خدمات در بازارها می شود که می تواند به افزایش تورم منجر شود. از طرف دیگر، نرخ ارز پایین می تواند صادرات را تشویق کند و به رشد اقتصادی کمک کند. بنابراین، تأثیر نرخ ارز بر رشد اقتصادی و تورم در کشورهای عضو سارک متغیر است و به عوامل دیگر نیز وابسته می باشد.

با توجه به اهمیت نوسانات نرخ ارز در کشورهای عضو سارک، این تحقیق با هدف بررسی تأثیر نوسانات نرخ ارز بر رشد اقتصادی و نرخ تورم در این کشورها طی سالهای ۲۰۰۲ الی ۲۰۲۰ صورت می گیرد. بدین منظور، پس از مقدمه مبانی نظری و پیشینه تحقیق پرداخته شده و مدل تحقیق استخراج میگردد. در ادامه مدل تحقیق برآورد شده و نتایج تخمین تحلیل و تفسیر می شود. در بخش پایانی به نتیجه گیری اختصاص یافته است.

¹ Sikarwar

² Udoh Et al

³ Jacob Et al

مبانی نظری تحقیق

نرخ ارز به عنوان معیار ارزش برابری پول ملی یک کشور در برابر پول کشورهای دیگر منعکس کننده وضعیت اقتصادی آن کشور در مقایسه با شرایط اقتصادی سایر کشورهاست. نرخ ارز آئینه اقتصاد یک کشور در مقابل سایر کشورها در محیط اقتصاد بین الملل است. مباحث نظری جدید و به دنبال آن بررسی های تجربی انجام یافته حاکی از آن است که نوسان های نرخ ارز اثرات متفاوتی از خود نشان داده است. به بیان دیگر، آثار و پیامد حاصل از کاهش نرخ ارز بر شاخص های مهم کلان اقتصادی، مانند تولید ملی و قیمت، متفاوت از افزایش نرخ ارز است.

بنابر این، یک پرسش مهم قابل بررسی اثرات متفاوت حاصل از نوسان های نرخ ارز بر شاخص های مهم اقتصادی است. یکی از مهم ترین موضوعات مورد توجه در کشورهای در حال توسعه پس از جنگ جهانی دوم مساله رشد اقتصادی بوده است. رشد اقتصادی از جمله اهداف اصلی در سیاست گذاری و تصمیم گیری اقتصادی است. از میان متغیرهای اقتصادی متغیری که بیش از همه در ارتباط مستقیم و تنگاتنگ با بخش خارجی اقتصاد قرار دارد و می تواند بیش از هر متغیر دیگری زمینه رشد اقتصادی را فراهم نماید تغییر و نوسان نرخ ارز می باشد.

از طرف دیگر، این اعتقاد همواره وجود داشته که تغییر نرخ ارز در تغییر قیمت ها، از طریق قیمت کالاهای وارداتی، موثر است. به بیان دیگر، افزایش نرخ ارز افزایش قیمت کالاهای وارداتی و متعاقباً تورم قیمت های داخلی را به همراه خواهد داشت.

بروز نوسان در نرخ ارز منجر به تغییراتی در حجم واردات و صادرات می گردد. این تغییرات بیلانس تجاری تاثیرات زیادی روی حجم تولیدات داخلی، کسری بودجه، نقدینگی و همین طور قیمت های داخلی برجای می گذارد. از سوی دیگر هرگونه نوسان و نا اطمینانی نرخ ارز بر روی قیمت تمام شد تولیدات داخلی مؤثر می باشد و از این لحاظ می تواند به تشدید شرایط تورمی در کشور دامن بزند (عزیزنژاد و همکاران، ۱۳۹۶). مطالعه های کاربردی در مورد کشورهای در حال توسعه نشان می دهد استفاده از سیاست کاهش ارزش پول اثرات مختلفی بر بیلانس پرداخت این کشورها داشته است. سیاست کاهش ارزش پول زمانی می تواند کسری بیلانس پرداخت ها را تصحیح نماید که بازار ارز از ثبات نسبی برخوردار بوده و سیاست های پولی و مالی نیز متعاقباً تعیین شده باشد و در حالت انبساطی قرار نداشته باشند.

شرط مارشال لرنر بیان می کند که اگر مجموع مقدار قدر مطلق کشش تقاضا و عرضه ارز یک کشور بیشتر از یک باشد بازار ارز از ثبات نسبی برخوردار است و افزایش نرخ ارز یا کاهش ارزش پول می تواند کسری حسابهای جاری را بهبود بخشد (دژپسند و همکاران، ۱۳۸۸).

سیاست گذاران اقتصادی اغلب سیاست کاهش ارزش پول را به عنوان ابزاری برای افزایش خالص صادرات یک کشور بکار می گیرند. باید توجه داشت که این نظریه در یک اقتصاد با نقدینگی کامل و عدم چسبندگی ها کاربرد خواهد داشت چون در چنین فضایی عاملین اقتصادی برای منطبق شدن با تغییرهای نرخ ارز رفتارهای خرید خود را فوراً تغییر می دهند ولی در یک دنیای واقعی برای اینکه تغییرهای نرخ ارز با الگوهای رفتاری عاملین اقتصادی منطبق شود زمان لازم است که بر اساس تئوری تعدیلات کوتاه مدت

بیلاس تجاری عنوان می کند که افزایش نرخ ارز واقعی (سیاست کاهش ارزش پول) در اجرای دراز مدت پس از یک دوره کوتاه مدت، کاهش، و به بهبود بیلاس تجاری یک کشور منجر خواهد شد (انصاری نسب و همکاران، ۱۳۹۸).

تأثیرات اتخاذ سیستم شناور نرخ ارز بر تورم، تاحدی به سیاست های پولی بستگی دارد. چون این سیاست ها نقش مهمی در تغییر نرخ ارز خواهند داشت. کشورهای در حال توسعه، اغلب با شناور کردن ارز به دنبال حذف کنترل های قیمتی و تعدیل آن هستند. با این وجود انتخاب نرخ ارز شناور، به افزایش قیمت ها منجر خواهد شد. طبق بررسی های به عمل آمده از یک نمونه وسیع کشورهای بزرگ این نتیجه حاصل شد که در کشورهای با سیاست نرخ ارز ثابت تمایل به اجرای سیاست های توسعه وجود دارد. در کشورهای در حال توسعه، عوامل داخلی و خارجی بر نرخ تورم تأثیر می گذارند. محققان باتوجه به آزمون های انجام شده، یافتند که نرخ ارز بالا منجر به قیمت بالای کالاها خواهد شد و در نهایت انتخاب سیاست مالی در مبارزه باتورم اثر بسیار مهمی دارد (مزینی و همکاران، ۱۳۸۳).

در کشورهای عضو سارک عامل اصلی اثرگذار بر تورم، عوامل داخلی است (در بلند مدت). نرخ ارز یکی از این عوامل داخلی است به این صورت که افزایش عرضه ارز و به دنبال آن کاهش ارزش آن، موجب بالا رفتن تقاضای داخلی و در نهایت بالا رفتن تورم خواهد شد. از طرفی رژیم های ارزی مناسب که منجر به قوی تر شدن ارز می گردد، بر کاهش تورم تأثیر می گذارد.

با توجه به بیانات فوق به بررسی تأثیر نوسانات نرخ ارز بر رشد اقتصادی و تورم در کشورهای عضو سارک پرداخته می شود.

پیشینه تحقیق

کروما و همکاران^۱ (۲۰۲۳) در تحقیقی با عنوان بررسی تجربی تأثیر نوسانات نرخ ارز بر رشد اقتصادی در سیرالئون^۲ طی سالهای ۱۹۸۰ الی ۲۰۱۸ بیان نمودند که نوسان نرخ ارز در ادبیات علمی به عنوان محرک اساسی رشد اقتصادی است. این مطالعه برای تجزیه و تحلیل از روش حداقل مربعات معمولی، آزمون هم جمعی ADF و آزمون PP برای بررسی ثابت بودن متغیرها استفاده نموده است از نتایج به دست آمده مشخص شده است که بین نوسان نرخ ارز، واردات کالا و خدمات و رشد اقتصادی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین بین سرمایه گذاری مستقیم خارجی، صادرات کالا و تولید ناخالص داخلی رابطه مثبت ناچیزی وجود دارد. و ساختار ضعیف آموزشی و پایین بودن سطح سرمایه انسانی در کشور برای تطبیق دانش مدیریتی، تکنالوژی و فرآیندهای تولیدی را می توان به عنوان برخی از موانع سرمایه گذاری مستقیم خارجی و صادرات دانست که تأثیر قابل توجهی بر تولید ناخالص داخلی کشور دارند. عبدی نور و الماس^۳ (۲۰۲۲) در تحقیقی با عنوان تأثیر تجربی نوسانات نرخ ارز بر رشد اقتصادی سومالی طی سالهای ۲۰۰۵ الی ۲۰۲۰ پرداخته اند، در این مقاله از همبستگی و تحلیل رگرسیون چندگانه به منظور

¹ Koroma et al

^۲ سیرالئون نام یک کشور است در غرب افریقا که پایتخت آن فری تاون می باشد.

³ Abdinur & Elmas

بررسی تأثیر نوسانات مبادله ارز بر رشد اقتصادی سومالی استفاده شده که داده‌های ثانویه این تحقیق از بانک مرکزی سومالی، بانک جهانی، Statista و صندوق بین‌المللی پول بدست آمده است. بر اساس یافته‌ها، نرخ ارز یک ارتباط مثبت خفیف با اهمیت آماری کم روی رشد تولید ناخالص داخلی را نشان می‌دهد، که این امر بیانگر آن است که تغییرات نرخ ارز ۱.۸۴ درصد از کل تولید ناخالص داخلی را تشکیل می‌دهد. علاوه بر این، رابطه بین نرخ تورم و رشد اقتصادی یک همبستگی مثبت ضعیف با هم دارند که از نظر آماری معنی‌دار نیست.

خویرونیساً^۱ (۲۰۲۱) در تحقیقی با عنوان تأثیر نوسانات نرخ ارز بر رشد اقتصادی از طریق تراز تجاری، تورم و بدهی خارجی بیان نموده که اثر نرخ ارز بر تراز تجاری، تورم، بدهی خارجی، بیکاری و رشد اقتصادی تأثیر گذار است، دیتاهای این تحقیق از BPS^۲ و بانک اندونیزیا تهیه شده است. این مطالعه از تحلیل رگرسیون خطی چندگانه استفاده کرده و نتایج آزمون‌های آماری اثر مستقیم متغیر مستقل را بر متغیر وابسته نشان می‌دهد، یعنی متغیر نرخ ارز به غیر از تورم و رشد اقتصادی اندونزی بر تراز تجاری اثر منفی دارد. از سوی دیگر تأثیر نرخ ارز بر بدهی خارجی تأثیر مثبت و معناداری دارد. همچنین رابطه غیرمستقیم نرخ ارز بر متغیر رشد اقتصادی از طریق متغیر تراز تجاری اثر منفی را نشان می‌دهد، این تحقیق نشان داد که نرخ ارز نیز از طریق نرخ تورم بر رشد اقتصادی اثر منفی می‌گذارد. همچنین نرخ ارز از طریق بدهی خارجی بر رشد اقتصادی تأثیر منفی دارد. علاوه بر آن در این تحقیق نشان داده شده که کسری تراز پرداخت‌ها از طریق بیمه خارجی کنترل می‌شود و بهترین راه حل برای حفظ ثبات نرخ ارز نیست.

اوزاتا^۳ (۲۰۲۰) در تحقیقی با عنوان تأثیر نوسانات نرخ ارز بر رشد اقتصادی ترکیه بین سال‌های ۱۹۹۸ الی ۲۰۱۹ بیان نموده است که نوسانات نرخ ارز، اخیراً به دلیل تأثیرات آن بر اقتصادهای در حال توسعه، نتایج متفاوتی را ارائه داده است. در این مقاله از یک مدل تأخیر توزیع شده خود رگرسیون (ARDL) برای تجزیه و تحلیل استفاده شده که نوسانات نرخ ارز از روی نرخ واقعی ارز با استفاده از مدل GARCH محاسبه شده و از آزمون ضریب لاگرانژ (LM) برای همبستگی خودکار و آزمون ریست رمزی برای خطای مشخصات استفاده گردیده، و نیز از آزمون تشخیصی CUSUM و CUSUMSQ برای بررسی پایداری تخمین‌های ضریب کوتاه‌مدت و بلندمدت استفاده شده است. نتایج برآورد مدل ARDL نشان داده که نوسانات واقعی نرخ ارز اثر منفی و از نظر آماری تأثیر بسیار معنی‌داری بر رشد اقتصادی ترکیه دارد. ضرایب بلندمدت صادرات و سرمایه‌گذاری بر تولید ناخالص داخلی اثر مثبت و نوسانات واردات و نرخ ارز اثر منفی معناداری بر تولید ناخالص داخلی دارند. بر علاوه در این تحقیق بیان شده که، به منظور تضمین رشد اقتصادی پایدار، تقویت ساختار مالی و کاهش نوسانات نرخ ارز ضروری بوده از این رو انضباط مالی در این زمینه بسیار مهم دانسته شده و نیز تغییر ساختار تولید و سرمایه‌گذاری در آموزش و فناوری بالا، افزایش تولید داخلی کالاهای واسطه‌ای نیز برای دستیابی به نرخ رشد اقتصادی بالا ضروری است.

¹ Khoirunnisa

² British Psychological Society

³ Ozata

پروما^۱ (۲۰۲۰) در تحقیقی با عنوان «نوسانات نرخ ارز و تأثیر آن بر رشد اقتصادی و تورم بنگلهدیش طی سال‌های ۱۹۷۹ تا ۲۰۱۸» اظهار داشت که نرخ ارز عامل مهمی بر رشد اقتصادی کشور دانسته شده است. در این مطالعه از نرم افزار STATA استفاده شده و داده های آن از منابع شاخص های توسعه جهانی (WDI)، بانک توسعه آسیایی و اقتصاد تجارت جمع آوری گردیده و این مقاله مجموعه ای از متغیرها را تعریف و هم چنان به توضیح انتخاب نوسان نرخ ارز در بنگلهدیش کمک کرده که پنج متغیر انتخاب شده، عبارت اند از نرخ رشد تولید ناخالص داخلی، تورم، نرخ بهره، سرمایه گذاری مستقیم خارجی و نوسان نرخ ارز می باشد. برای دستیابی به پاسخ به مسائل ذکر شده در ابتدای مقاله، تحلیل رگرسیون، همبستگی انجام شده یافته‌های تحقیق نشان داده که نوسانات نرخ ارز، سرمایه گذاری مستقیم خارجی و نرخ تورم به جز از نرخ بهره بر رشد اقتصادی بنگلهدیش رابطه مثبت دارند.

هوانگ و همکاران^۲ (۲۰۲۰) در تحقیقی با عنوان «تأثیر نرخ ارز بر تورم و رشد اقتصادی در ویتنام» اظهار داشتند که در این مقاله، از مدل خود رگرسیون VAR برای ارزیابی تأثیر نرخ ارز بر تورم و رشد اقتصادی ویتنام در دوره ۲۰۰۵-۲۰۱۸ استفاده نموده است. با شش متغیر درونزا که در مدل VAR گنجانده شده است: نرخ ارز واقعی دوجانبه (Er)، عرضه پول (M2)، صادرات (X)، واردات (IM)، تولید ناخالص داخلی سال ۲۰۲۰ در قیمت های مقایسه ای (GDPR)، شاخص قیمت مصرف کننده (CPI) و دو متغیر برونزای قیمت بین المللی (PW) و نرخ بهره فدرال رزرو آمریکا (Ifed)، این تحقیق تأثیر نرخ ارز بر متغیرهای درونزا را در مدل بررسی کرده و واکنش تورم و رشد اقتصادی را بر شوک های مختلف در نظر گرفته است. یافته های تحقیق نشان داده است که نرخ ارز بر صادرات، واردات، عرضه پول، تولید و قیمت در اقتصاد تأثیر معینی دارد. و تداوم تورم گذشته بیشتر تغییرات تورم فعلی را توضیح می دهد. نوسانات عرضه پول متغیر بعدی است که می تواند تغییرپذیری تورم را توضیح دهد، بر علاوه افزایش نرخ ارز نه تنها به افزایش صادرات کمک می کند، بلکه به رشد واردات نیز کمک می کند. بصورت کلی بر اساس نتایج این مقاله، برخی از موضوعات مانند اجرای هدف ثبات اقتصاد کلان متناسب با دوره یکپارچگی اقتصادی بین المللی و بهبود رقابت ملی، برای کمک به بهبود محیط کلان ویتنام، تراز تجاری، کنترل تورم و حمایت از رشد اقتصادی توصیه گردیده است.

مورینا و همکاران^۳ (۲۰۲۰) در تحقیقی با عنوان تأثیر نوسانات نرخ ارز بر رشد اقتصادی در مورد کشورهای CEE اظهار داشتند که نرخ ارز یک عامل کلیدی اقتصاد کلان است که بر تجارت بین المللی و اقتصاد واقعی هر کشور تأثیر می گذارد. توسعه تجارت بین المللی شرایطی را ایجاد می کند که نرخ ارز با نوسانات همراه باشد. که هدف این مقاله بررسی تأثیر نوسانات نرخ ارز موثر واقعی بر رشد اقتصادی در کشورهای اروپای مرکزی و شرقی است. این مطالعه از دیتای سالانه چهارده کشور CEE برای دوره ۲۰۱۸-۲۰۰۲ استفاده کرده تا ماهیت رابطه میان نوسانات نرخ ارز و رشد اقتصادی را بررسی کند و تأثیر چنین نوساناتی را بر رشد اقتصادی مورد مطالعه قرار دهد. یافته های تجربی با استفاده از برآورد اثرات ثابت

¹ Proma

² Hoang et al

³ Morina et al

دیتای پانل نشان می‌دهد که نوسانات نرخ ارز اثر منفی معناداری بر رشد اقتصادی دارد. نتایج با معیارهای جایگزین نوسانات نرخ ارز مانند انحراف استاندارد و z-score قوی به نظر رسیده است. این مقاله پیشنهاد می‌کند که سیاست‌گذاران باید سیاست‌های مختلفی را برای ثابت نگه داشتن نرخ ارز اتخاذ کنند تا رشد اقتصادی را تقویت کنند.

ابوالحسنی و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیقی با عنوان بررسی اثر نرخ بهره و نرخ ارز بر هدف‌گذاری تورم با رویکرد انتظارات تورمی ناهمگن اظهار داشتند که بررسی نقش ابزارهای سیاستی از قبیل نرخ بهره و نرخ ارز بر هدف‌گذاری تورم در قالب مدل کینزین-های جدید با لحاظ ناهمگنی انتظارات کارگزاران اقتصادی بوده است. دوره زمانی ۱۳۶۸-۱۳۹۷ بر اساس فراوانی دیتای فصلی مورد استفاده قرار گرفته شده است. در این مطالعه الگوی انتظارات عقلانی و انتظارات محدود شده مبتنی بر الگوی انتظارات تطبیقی برای اعمال محدودیت‌های عملکردهای شکل دهی انتظارات در کارگزاران اقتصادی به منظور پیش بینی متغیرهای کلان اقتصادی استفاده شده است. نتایج بدست آمده بیانگر این بود که شوک نرخ ارز و نرخ بهره از طریق شوک هزینه ای منجر به افزایش در نرخ تورم می‌شود. همچنین در شرایطی که انتظارات کارگزاران اقتصادی به صورت عقلانی باشد نسبت به زمانی که انتظارات به صورت تطبیقی شکل گرفته باشد از درجه انعطاف پذیری کمتری برخوردار بوده است. بنابراین با توجه به تأثیر قابل توجه نوع شکل گیری انتظارات کارگزاران اقتصادی در انتظارات تورمی، مشخص می‌گردد که در زمان افزایش شدید تورم، انتظارات تورمی نیز موجب تشدید افزایش نرخ تورم می‌گردد و این موضوع افزایش نوسانات تورم را تحت تأثیر خود قرار خواهد داد.

قادری مقدم و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیقی با عنوان بررسی ارتباط نرخ تورم و نرخ ارز در اقتصاد ایران (با استفاده از روش خودرگرسیون برداری طی دوره ۱۳۷۰-۱۳۹۰) بیان نمودند که شرایط تورمی بسیاری از متغیرهای اقتصادی را تحت تأثیر قرار می‌دهد و بررسی روند کلی قیمت در ایران نشان از رشد مداوم سطح عمومی قیمت‌ها دارد. بنابراین، ارزیابی و بررسی عوامل و متغیرهای تأثیرگذار بر تورم از اهمیت بسزایی برخوردار است. یکی از این عوامل نرخ ارز است که نقش بسیار زیادی در این راستا ایفا می‌کند. هدف این مطالعه بررسی ارتباط نرخ تورم و نرخ ارز در ایران با استفاده از روش خود رگرسیون برداری طی دوره ۱۳۷۰-۱۳۹۰ بوده است. نتایج نشان می‌دهد ارتباط تنگاتنگ و مؤثری بین تورم و نرخ ارز وجود دارد و نرخ ارز به عنوان یکی از علل نوسانات نرخ تورم شناخته شده است. همچنین نتایج حاکی از آن است که ریشه تورم در ایران صرفاً پولی نبوده و مزمن بودن تورم در اقتصاد ایران با متغیرهای حقیقی در ارتباط است و در یک دوره کوتاه‌مدت، شوک‌های تورم، حجم پول و نرخ ارز در نوسانات ایجاد شده برای تورم مؤثر می‌باشند. در این مطالعه رابطه حجم پول و نرخ ارز حقیقی با تورم مثبت بوده است.

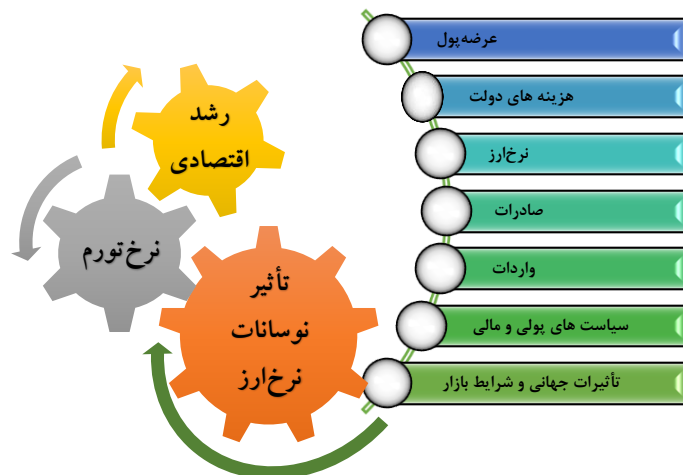
تحقیقات متعددی در زمینه تأثیر نوسانات نرخ ارز بر رشد اقتصادی و تأثیر نوسانات نرخ ارز بر تورم در کشورهای مختلف صورت گرفته است که نوسانات نرخ ارز تأثیرات متفاوتی بر رشد اقتصادی و تورم را نشان می‌دهد اما کدام تحقیق مشخص تحت عنوان بررسی تأثیر نوسانات نرخ ارز بر رشد اقتصادی و نرخ تورم در کشور های عضو سازمان سارک در طول این محدوده زمانی صورت نگرفته است. این تحقیق

برای اولین بار در افغانستان به بررسی تأثیر نوسان‌های نرخ‌ارز بر رشد اقتصادی و نرخ‌تورم در کشور های عضو سارک در طول سال های ۲۰۰۲ الی ۲۰۲۰ می پردازد.

مدل مفهومی

نوسانات نرخ‌ارز، تقاضای کل اقتصاد را از طریق واردات، صادرات و تقاضای پول و همچنین عرضه کل اقتصاد را از طریق هزینه‌های کالاهای واسطه‌ای وارداتی تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ بنابراین تغییرات این متغیر به‌راحتی بر ساختار اقتصادی کشورها اثر می‌گذارد. مباحث نظری جدید و به دنبال آن بررسی‌های تجربی انجام‌گرفته، حاکی از آن است که نوسانات نرخ‌ارز، اثرات متفاوتی بر متغیرهای کلان اقتصادی در اقتصادهای مختلف بر جای خواهد گذاشت؛ به‌گونه‌ای که چگونگی و اندازه این تأثیر بر متغیرها متفاوت و بستگی به شرایط اولیه هر اقتصاد دارد. چنانچه بسیاری از کشورها برای جلوگیری از نوسانات نرخ‌ارز، ارزش پول خود را در مقابل ارزهایی که از بیشترین اهمیت برخوردار هستند، تثبیت می‌نمایند، باین‌حال، مشاهده می‌شود که برخی از کشورهای دیگر با امتناع از تثبیت نرخ‌ارز و قبول سامانه نرخ‌ارز شناور، نوسانات نرخ‌ارز را می‌پذیرند. نوسانات نرخ‌ارز می‌تواند تأثیر مستقیمی بر تورم داشته باشد. اگر نرخ‌ارز یک کشور کاهش یابد، قیمت واردات‌ها افزایش می‌یابد که می‌تواند به افزایش تورم منجر شود. از طرف دیگر، اگر نرخ‌ارز افزایش یابد، واردات ارزان‌تر می‌شود که ممکن است باعث کاهش تورم شود. اما باید توجه داشت که تأثیر نوسانات نرخ‌ارز بر تورم به عوامل دیگری مانند سیاست‌های پولی و مالی، تقاضا و عرضه کلی کالاها و خدمات، وضعیت اقتصادی کلان، وضعیت بازار کار و غیره بستگی دارد. بنابراین، بطور کلی نوسانات نرخ‌ارز ممکن است به صورت مستقیم یا غیرمستقیم بر تورم تأثیر گزار باشد.

روش تحقیق

در تحقیق حاضر، تأثیر نوسانات نرخ ارز بر رشد اقتصادی و نرخ تورم با استفاده داده‌های ترکیبی بررسی شده است. برای تجزیه و تحلیل از نرم افزار ایوبوز مطابق به تیوری و روش اقتصاد سنجی پنل دیتا استفاده شده و ارتباط بین متغیرها مورد بررسی قرار گرفته است. این تحقیق از لحاظ زمانی سال های ۲۰۰۲ الی ۲۰۲۰ و از لحاظ مکانی کشورهای عضو سارک را شامل می شود. روش جمع آوری اطلاعات و داده‌های آماری مبتنی بر روش کتاب خانه‌ای و جستجو در سایت بانک جهانی و موسسه هریتیج می‌باشد. بر اساس مبانی تئوریک موجود و مطالعات تجربی اشاره شده، در تحقیق حاضر از دو رابطه ذیل استفاده می‌شود:

$$y_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 uex_{it} + \alpha_2 m_{it} + \alpha_3 g_{it} + \alpha_4 EX_{it} + V_{it} \dots \dots 1$$

$$p_{it} = \beta_0 + \beta_1 uex_{it} + \beta_2 m_{it} + \beta_3 g_{it} + \beta_4 EX_{it} + V_{it} \dots \dots 2$$

y_{it} : رشد اقتصادی (GDP)

p_{it} : نرخ تورم (Inflation rate)

uex_{it} : نوسان‌های نرخ ارز (Arch, exchange rate)

m_{it} : عرضه پول (Money supply)

g_{it} : مخارج دولت (Government expenditure)

ex_{it} : نرخ ارز (exchange rate)

v_{it} : جزء اخلاص (Disturbance term)

نتایج آزمون مانایی^۱

هدف از انجام این آزمون جلوگیری از رگرسیون کاذب میباشد، که نتایج مربوط به آزمون ریشه واحد متغیرهای مدل های تحقیق در جدول (۱) گزارش شده است.

¹ Unit root test

جدول ۱: نتیجه آزمون مانایی

نرخ ارز		مخارج دولت		عرضه پول		نوسانات نرخ ارز		نورم		رشد اقتصادی		متغیر
یک	در سطح	یک	دو	یک	دو	یک	در سطح	یک	در سطح	یک	در سطح	رتبه
-۷.۶۹۳۶۷	-۰.۶۷۶۴۹	-۶.۳۱۸۵۲	۱.۱۳۳۲	-۹.۱۱۷۲۶	۰.۶۴۰۷۶	۴.۸۱۲۴۶	-۷.۶۹۳۵۹	-۰.۶۷۶۵۰	-۴.۸۹۴۰۷	***	-۵.۶۵۶۸	لورین لین چو
۰.۰۰۰۰	۰.۲۴۹۴	۰.۰۰۰۰	۰.۸۶۵۱	۰.۰۰۰۰	۰.۷۳۹۲	۱.۰۰۰۰	۰.۰۰۰۰	۰.۲۴۹۴	۰.۰۰۰۰	***	۰.۰۰۰۰	Prob
-۴.۷۲۶۰۳	۱.۸۹۱۷۵	-۱.۶۸۳۲۷	۱.۶۱۱۴۲	-۷.۹۶۹۰۲	-۰.۸۸۱۹۱	۸.۸۷۸۲۰	۴.۷۲۶۵۰	۱.۸۹۱۷۹	-۳.۷۰۶۰۷	***	-۳.۶۸۴۹۳	ام پسران و شین
۰.۰۰۰۰	۰.۹۷۰۷	۰.۰۴۶۳	۰.۹۲۶۵	۰.۰۰۰۰	۰.۱۸۸۹	۱.۰۰۰۰	۰.۰۰۰۰	۰.۹۷۰۷	۰.۰۰۰۱	***	۰.۰۰۲	Prob
۴۷.۹۹۵۸	۷.۶۱۰۱۶	۳۷.۹۵۲۵	۱۰.۶۷۰۰۶	۷۶.۲۵۸۴	۱۸.۲۰۶۵	۱.۵۲۹۸۴	۴۷.۹۹۴۵	۷.۶۰۹۹۲	۴۰.۱۶۸۶	۱۰۴.۶۲۵	۴۳.۸۲۰	فیشر- ADF
۰.۰۰۰۰	۰.۹۵۹۶	۰.۰۰۱۵	۰.۸۲۹۳	۰.۰۰۰۰	۰.۳۱۱۹	۱.۰۰۰۰	۰.۰۰۰۰	۰.۹۵۹۶	۰.۰۰۰۷	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰۲	Prob

منبع: یافته های تحقیق

طوریکه در جدول (۱) مشاهده می‌شود، متغیرهای رشد اقتصادی و تورم در سطح مانا هستند، اما متغیرهای نوسانات نرخ ارز، مخارج دولت و نرخ ارز با یکبار تفاضل مانا میشوند و متغیر عرضه پول با دوبار تفاضل گیری مانا می‌شود.

آزمون هم جمعی^۱

با توجه به اینکه برخی متغیرها در سطح نامانا بودند، برای استفاده از آنها در مدل، باید آزمون هم انباشتگی پدرونی را انجام دهیم و هدف از انجام این آزمون بررسی رابطه میان متغیرها در بلندمدت می‌باشد.

جدول ۲: نتیجه آزمون هم جمعی

مدل دوم (نرخ تورم)			مدل اول (رشد اقتصادی)			ADF
نتیجه	احتمال	آماره	نتیجه	احتمال	آماره	
وجود هم انباشتگی	۰.۰۰۱۰	۳.۰۸۹۸۶۲	وجود هم انباشتگی	۰.۰۰۳۹	-۲۶۵۹۱۳۰	
منبع: یافته های تحقیق						

براساس نتایج آزمون پدرونی، فرضیه صفر مبتنی بر عدم وجود خود انباشتگی میان متغیرهای مدل با احتمال ۵ درصد رد میشود و با اطمینان ۹۵ درصد میان متغیرهای رشد اقتصادی، نوسانات نرخ ارز، عرضه پول، مخارج دولت، تورم و نرخ ارز یک رابطه تعادلی در بلند مدت وجود دارد. بنابراین میتوان متغیرها را بدون تفاضل گیری وارد مدل کرد.

آزمون چاو (F لیمر)^۲

هدف از انجام این آزمون تشخیص داده ها است که آیا پولینک است و یا پنل، در ابتدا برای تشخیص اینکه روش پنل در برآورد مدل کارآمدتر است یا روش داده های تلفیقی، از آزمون چاو استفاده می‌شود.

جدول ۳: نتیجه آزمون چاو (F لیمر)

مدل دوم (نرخ تورم)			مدل اول (رشد اقتصادی)			F-Limer
نتیجه	احتمال	آماره	نتیجه	احتمال	آماره	
داده های ترکیبی	۰.۰۱	۱.۹۹۶۱	داده های ترکیبی	۰.۰۶۷۷	۱.۶۳۲۴	
منبع: یافته های تحقیق						

با توجه به جدول (۳)، مشاهده میشود مدل اول با احتمال ۱۰ درصد و مدل دوم با احتمال ۵ درصد از نوع داده های ترکیبی می‌باشد.

¹ Cointegration test

² F-limer test

آزمون هاسمن^۱

هدف از انجام این آزمون تشخیص اثرات ثابت و تصادفی می‌باشد، فرضیه صفر در این در آزمون توصیه به استفاده از روش تصادفی و فرضیه مخالف استفاده از روش اثرات ثابت می‌باشد.

جدول ۴: نتیجه آزمون هاسمن

نتیجه	مدل اول (رشد اقتصادی)		مدل دوم (نرخ تورم)		نتیجه
	آماره	احتمال	آماره	احتمال	
Hausman	۱.۳۵۸۸۲۴	۰.۸۵۱۳	۱۶.۶۷۲۱۹۷	۰.۰۰۰۲	اثرات ثابت
منبع: یافته های تحقیق					

با توجه به جدول (۴)، مشاهده میشود که مدل اول (رشد اقتصادی) به روش اثرات تصادفی و مدل دوم (نرخ تورم) به روش اثرات ثابت برآورد شود.

آزمون ناهمسانی واریانس^۲

هدف از این آزمون انتخاب روش تخمین است اگر اجزای اخلاص مستقل از همدیگر باشند و دارای واریانس یکسان باشند از روش (OLS) و اگر اجزای اخلاص مستقل از همدیگر باشند اما واریانس های شان متفاوت باشد از روش حد اقل مربعات تعمیم یافته (GLS) استفاده می‌گردد.

جدول ۵: نتیجه آزمون ناهمسانی واریانس

نتیجه	مدل اول (رشد اقتصادی)		مدل دوم (نرخ تورم)		نتیجه
	آماره	احتمال	آماره	احتمال	
LR	۱۲۷۱.۱۲۳	۰.۰۰۰۰	۳۳۶.۳۲۸	۰.۰۰۰۰	وجود ناهمسانی واریانس
منبع: یافته های تحقیق					

با توجه به اینکه احتمال آزمون ها کمتر از ۵ درصد است وجود ناهمسانی واریانس در مدل ها تایید می‌شود. بناءً استفاده از روش OLS کارا نمی‌باشد.

آزمون خود همبستگی^۳

یکی از مهمترین فروض مدل کلاسیکی عدم موجودیت خود همبستگی میان اجزای اخلاص می‌باشد. هدف از این آزمون اطمینان از انتخاب روش تخمین می‌باشد، در صورت موجودیت خود همبستگی میان

¹ Hausman test

² Heteroskedasticity test

³ Autocorrelation test

اجزای اخلاص روش حد اقل مربعات معمولی (OLS)، روش کارا نبوده بنابر این برای انجام تحقیق باید از روش حد اقل مربعات تعمیم یافته (GLS)، استفاده شود.

جدول ۶: نتیجه آزمون خود همبستگی

نتیجه	مدل دوم (نرخ تورم)		نتیجه	مدل اول (رشد اقتصادی)		CD
	احتمال	آماره		احتمال	آماره	
عدم وجود همبستگی	۰.۱۶۹۶	۱.۷۶۴۵۱۵	عدم وجود همبستگی	۰.۲۵۹۳۰۵	۱.۹۰۳۴۵۷	

منبع: یافته های تحقیق

بر اساس جدول (۶) مشاهده میشود، احتمال آزمون های انجام شده بیشتر از ۵ درصد است که نشان دهنده عدم وجود خودهمبستگی میان اجزای اخلاص می باشد.

برآورد الگو^۱

با توجه به وجود ناهمسانی واریانس، روش حد اقل مربعات معمولی (OLS)، روش کارا نبوده چون برای تمام مشاهدات وزن یکسان میدهد، بنابراین برای انجام تخمین از روش حد اقل مربعات تعمیم یافته (GLS) استفاده می شود طوری که برای مشاهدات که پراگندگی کمتر دارند وزن بیشتر و برای مشاهدات که پراگندگی زیاد دارند وزن کمتر میدهد.

جدول ۷: نتیجه تخمین مدل اول (رشد اقتصادی)

متغیرهای مستقل	ضرایب رگرسیونی	آماره t	سطح معنی داری
ثابت معادله (C)	۴۵.۸۸۴۴۹	۲.۱۹۷۳۴۹	۰.۰۶۴
عرضه پول	-۱.۱۰۶۵۱۳	-۲.۲۲۳۱۰۵	۰.۰۶۱
مخارج دولت	-۲۲۹.۲۷۱۲	-۲.۴۳۴۶۰۲	۰.۰۴۵
نرخ ارز	-۰.۱۰۳۱۵۰	-۱.۱۳۰۸۲۱	۰.۲۹
نوسانات نرخ ارز	-۸۷.۰۴۶۵۳	-۰.۹۲۱۱۶۲	۰.۳۸

یافته های جدول (۷)، شواهدی را در مورد تأثیر متغیرهای مختلف از جمله عرضه پول، مخارج دولت، نرخ ارز و نوسانات نرخ ارز بر رشد اقتصادی کشورهای عضو سارک طی سالهای ۲۰۰۲ تا ۲۰۲۰ بیان می کند. طبق نتایج حاصل شده نوسانات نرخ ارز روی رشد اقتصادی اثر معنی دار ندارد که با نتایج مطالعه خرونیسا و همکاران (۲۰۲۱)، کروما و همکاران (۲۰۲۳)، اوزاتا (۲۰۲۰)، مورینا و همکاران (۲۰۲۰)، عبدی نور و الماس (۲۰۲۲) سازگار است.

¹ Estimation Model

متغیر عرضه پول دارای اثر منفی بوده است و نشان دهنده اینست که یک واحد افزایش در عرضه پول در این کشورها، رشد اقتصادی را به اندازه ۱.۱ واحد کاهش دهد. تاثیرات منفی عرضه پول بر رشد اقتصاد می تواند ناشی از افزایش نرخ تورم یا نامطلوب شدن شرایط سرمایه گذاری باشد.

متغیر مخارج دولت دارای اثر منفی بوده است و نشان دهنده اینست که یک واحد افزایش در مخارج دولت در این کشورها، رشد اقتصادی را به اندازه ۲۲۹.۲ واحد کاهش دهد. افزایش هزینه های دولت ممکن است اثر برون رانی^۱ ایجاد نموده و باعث کاهش سرمایه گذاری بخش خصوصی شود که به محدود شدن رشد اقتصادی می انجامد.

جدول ۸: نتیجه تخمین مدل دوم (نرخ تورم)

متغیر تورم			
متغیرهای مستقل	ضرایب رگرسیونی	آماره t	سطح معنی داری
ثابت معادله (C)	۰.۰۴۴۶۷۴	۱.۷۹۸۵۱۰	۰.۱۱۵۱
عرضه پول	-۱.۸۷۸۴۱۶	-۳.۹۷۶۶۰۹	۰.۰۰۵۳
مخارج دولت	۰.۴۵۸۶۷۳	۳.۱۶۹۵۵۶	۰.۰۱۵۷
نرخ ارز	-۰.۰۰۰۴۵۴	-۲.۲۲۶۲۲۹	۰.۰۶۱۳
نوسانات نرخ ارز	۰.۱۴۵۲۲۳	۶.۵۴۸۲۶۷	۰.۰۰۰۳

طبق جدول (۸)، تأثیر متغیرهای عرضه پول، مخارج دولت، نرخ ارز و نوسانات نرخ ارز بر تورم در کشورهای عضو سارک طی سالهای ۲۰۰۲ تا ۲۰۲۰ بیان شده است. نتایج حاصل شده اثر مثبت و معنی دار نوسانات نرخ ارز را روی تورم نشان میدهد که نتیجه با نتایج مطالعه هوانگ و همکاران (۲۰۲۰)، پروما (۲۰۲۰)، ابوالحسنی و همکاران (۲۰۲۱) سازگار است.

متغیر عرضه پول دارای اثر منفی بوده است و نشان دهنده اینست که یک واحد افزایش در عرضه پول در این کشورها، نرخ تورم را به اندازه ۱.۸۷ واحد کاهش میدهد. عرضه پول نیز می تواند به عنوان یک ابزار برای کاهش تورم مورد استفاده قرار گیرد. در واقع، اگر عرضه پول به طور منظم و کنترل شده افزایش یابد و تقاضا برای پول ثابت باقی بماند یا کاهش یابد، می تواند منجر به کاهش نرخ تورم شود. این اثر معمولاً به عنوان "تأثیر معکوس تئوری کوانتیتی پول" شناخته می شود. در اینصورت با افزایش عرضه پول، ارزش هر واحد پول کاهش می یابد و این می تواند منجر به کاهش قیمت ها شود. اگر تقاضا برای پول ثابت باقی بماند یا کاهش یابد، این تغییرات در عرضه پول می تواند باعث کاهش فشار تورمی شود و نرخ تورم را کاهش دهد.

متغیر مخارج دولت دارای اثر مثبت بوده است و نشان دهنده اینست که یک واحد افزایش در مخارج دولت در این کشورها، نرخ تورم را به اندازه ۰.۴۵ واحد افزایش می دهد. اثر مثبت افزایش مخارج دولت روی نرخ تورم مطابق با مبانی نظری می باشد.

^۱ Crowding out

نتیجه گیری

نوسانات نرخ ارز نوع و ماهیت رشد اقتصادی و نرخ تورم را متحول می‌کند. مباحث نظری بیان شده در این تحقیق، بیانگر اثرات متفاوت نوسانات نرخ ارز بر رشد اقتصادی و تورم است. در این تحقیق نوسانات نرخ ارز بر رشد اقتصادی و نرخ تورم در کشورهای عضو سازمان سارک طی دوره زمانی ۲۰۰۲ الی ۲۰۲۰ مورد بررسی قرار گرفت. بر اساس سوالات اصلی مطرح شده، آزمون‌های متعدد، انجام شده و نتایج تخمین مدل این مطالعه فرضیه اول تحقیق را تایید میکند اما استنباط نتایج مدل دوم نشان میدهد که فرضیه دوم تحقیق مبنی بر اثر منفی و معنی‌دار نوسانات نرخ ارز بر تورم رد گردیده و نتایج حاکی از اثر مثبت و معنی‌دار نوسانات نرخ ارز بر تورم در کشورهای عضو سازمان سارک می‌باشد. با توجه به نتایج حاصل از این تحقیق، پیشنهادات ذیل ارائه میگردد.

۱. مدیریت موثر نوسانات نرخ ارز جهت کنترل نرخ تورم در کشورهای مورد مطالعه
۲. سیاست‌های پولی و مالی به منظور کنترل نوسانات نرخ ارز هماهنگ باشند.
۳. جلوگیری از مخارج بی‌رویه دولت برای تحریک رشد اقتصادی در این گروه از کشورها

منابع و مأخذ

۱. ابوالحسنی، اصغر، شایگانی، بیتا و زندیان، زهرا. (۱۳۹۸). بررسی اثر نرخ بهره و نرخ ارز بر هدفگذاری تورم با رویکرد انتظارات تورمی ناهمگن. مدلسازی اقتصادسنجی، دوره ۵ شماره (۱) صفحه ۸۷-۱۱۰.
۲. انصاری نسب، مسلم، فرزام، وحید و بلوچی، زبیده. (۱۳۹۸). بررسی اثر نرخ ارز بر اقتصاد شهرهای تجارت محور اقتصاد ایران مطالعه موردی شش شهر ساحلی: کیش، قشم، چابهار، انزلی، اروند و ارس. اقتصاد شهری، دوره ۴ شماره (۲) صفحه ۵۵-۷۶.
۳. دژپسند، فرهاد و گودرزی، حسین، (۱۳۸۸). بررسی تأثیر کاهش ارزش پول بر تراز پرداختهای ایران (تحقیق شرط مارشال لرنر در ایران). پژوهشنامه اقتصادی، دوره ۹ شماره (۳۴) صفحه ۱۵-۴۱.
۴. سامتی، مرتضی، خانزادی، آزاد و یزدانی، مهدی. (۱۳۸۹). بررسی فرضیه وجود اثرات نامتقارن شوک های نرخ ارز بر سطح تولید و قیمت (مطالعه موردی کشور ایران). پول و اقتصاد، دوره ۲ شماره (۴)، صفحه ۳۵-۵۷.
۵. عزیزنژاد، صمد و کمیجانی، اکبر (۱۳۹۶). تغییرات نرخ ارز و اثر آن بر نوسانات متغیرهای منتخب اقتصاد کلان در ایران. فصلنامه پژوهش های اقتصادی (رشد و توسعه پایدار) دوره ۱۷ شماره (۱) صفحه ۱۲۱-۱۴۳.
۶. قادری مقدم، رامین، رفیعی آتانی، عطاءالله و باران زهی، وحید (۱۳۹۷). بررسی ارتباط نرخ تورم و نرخ ارز در اقتصاد ایران (با استفاده از روش خودرگرسیون برداری طی دوره ۱۳۷۰-۱۳۹۰). پژوهش های کاربردی در مدیریت و حسابداری، دوره ۳ شماره (۴) صفحه ۲۴-۳۶.
۷. مزینی، امیرحسین، یآوری، کاظم (۱۳۸۳). اثر تغییرات نرخ ارز بر بخش تجاری کشور. پژوهش های رشد و توسعه پایدار (پژوهشهای اقتصادی)، دوره ۴ شماره (۱۴) صفحه ۸۹-۱۰۸.
8. Abdinur, M. A., & ELMAS, B. (2022). The Impact of Exchange Rate Fluctuation on the Economic Growth of Somalia. *European Journal of Business and Management*, 14, 9-16.
9. Hoang, T., Thi, V., & Minh, H. (2020). The impact of exchange rate on inflation and economic growth in Vietnam. *Management Science Letters*, 10(5), 1051-1060.
10. Jacob, J. M., & Rosemary, E. A. (2019). Effects of Exchange Rate Fluctuation on Economic Growth in Nigeria 1981-2018. *International Journal of Intellectual Discourse*, 2(2), 1-11.
11. Khoirunnisa, D. F. (2021). The Effect of Exchange Rate Fluctuations on Economic Growth Through the Trade Balance, Inflation and Foreign Debt. *Bulletin of Economic Studies (BEST)*, 1(2).
12. Koroma, P. S., Jalloh, A., & Squire, A. (2023). An Empirical Examination of the Impact of Exchange Rate Fluctuation on Economic Growth in Sierra Leone. *Journal of Mathematical Finance*, 13(1), 17-31.
13. Morina, F., Hysa, E., Ergün, U., Panait, M., & Voica, M. C. (2020). The effect of exchange rate volatility on economic growth: Case of the CEE countries. *Journal of Risk and Financial Management*, 13(8), 177.

14. Ozata, E. (2020). The effect of exchange rate volatility on economic growth in Turkey. *Journal of Business Economics and Finance*, 9(1), 42-51.
15. Prama, N. N. I. (2020). Exchange Rate Fluctuations and its Impact on Economic Growth of Bangladesh. Dissertation. United International University.
16. Sikarwar, E. (2018). Exchange rate fluctuations and firm value: Impact of global financial crisis. *Journal of economic studies*, 45(6), 1145-1158.
17. Udoh, E. A, & Udejaja, E. A. (2019). Asymmetric effects of financial dollarization on nominal exchange rate volatility in Nigeria. *The Journal of Economic Asymmetries*, 118-119.